

6. Смит, Э. Национализм и модернизм. Критический обзор современных теорий наций и национализма / Пер.с англ. А. Смирнова / Э. Смит. Доступ через интернет [http // www-politizad.ru / fragment](http://www-politizad.ru/fragment).

7. Рикер, П. Память, история, забвение. Пер. с фр. И.И. Блауберг и др. / П. Рикер. –М.: Издательство гуманитарной литературы, 2004. – 728 с.

8. Шнирельман, В.А. Национальные символы, этноисторические мифы и этнополитика / В.А. Шнирельман. – В:Библиотека Гумер – гуманитарные науки .Доступ через Интернет:[http://www.gumer.info/bibliotek Buks/Polit/Article/schnir nac sim v.php](http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Article/schnir_nac_sim_v.php)

9. Барт, Р. Мифологии. Пер. с фр., вступ. ст. и коммент. С.Н. Зенкина / Р. Барт. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 2000. – 32 с.

10. Лінднэр Р. Гісторыкі і ўлада: нацыятворчы працэс і гістарычная палітыка ў Беларусі XIX – XX ст. / Р. Ліндэр. Пер. з ням. Л. Баршчэўскага; нав. рэд. Г. Сагановіч. Выд.2. – СПб.: Неўскі прасцяг, 2005. – 540 с.

11. Ліс, Арсень. Доўнар_Запольскі / Арсень Ліс // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т / рэдкал.: Г.П. Пашкоў (галоўны рэд.) [і інш]. – Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1996. – Т. 3. – С. 272-273.

12. Довнар-Запольский, М.В. Белорусское прошлое / М.В. Довнар-Запольский // Исследования и статьи. 2-е изд. – Минск: Беларусь, 2005. – С. 317-345.

13. Довнар-Запольский, М.В. История Белоруссии. 2-е изд. / М.В. Довнар-Запольский. – Минск.: Беларусь, 2005. – 456 с.

14. Довнар-Запольский, М.В. Основы государственности Белоруссии / М.В. Довнар-Запольский. – Гродно: Редактор-Издатель М.О. Засецкий, 1919.– 16 с.

Рэфарматарская дзейнасць Паўла І

А.І. Багдановіч, канд.гіст.навук, дацэнт

Час праўлення Кацярыны II – гэта перыяд, калі Расійская імперыя дасягнула найбольшага аўтарытэту і ўплыву на

міжнароднай арэне. У гэты ж час унутры краіны было шмат нявырашаных праблем: самаўпраўства дваран, хабарніцтва, жудасная бюракратыя, якая спалучалася з невыкананнем загадаў і правалам нацыянальнай і канфесійнай палітыкі на тэрыторыях, далучаных да Расіі пасля падзелаў Рэчы Паспалітай. Усё гэта патрабавала ад прыйшоўшага да ўлады пасля Кацярыны II імператара Паўла I рашучых дзеянняў, якія ён неадкладна і распачаў.

Рэформы Паўла I выклікалі пераважна адмоўную рэакцыю не толькі ў панаваўшага ў краіне дваранскага саслоўя, але і сярод многіх гісторыкаў. Першымі жорсткую крытыку яго дзейнасці распачалі прадстаўнікі дваранскай гістарыяграфіі (даследаванні І.Д. Бяляева, У.І. Семеўскага, С.Ф. Платонава і М.В. Клачкова) [1]. Яго асоба і дзейнасць атрымала пераважна негатыўную афарбоўку і нават асуджэнне ў абагульняючых працах савецкіх гісторыкаў (М.Н. Пакроўскага, А.В. Прадзецанскага, М.В. Нечкінай, Б.А. Рыбакова і іншых) [2]. Пра Паўла I склалі і працягваюць складаць вялікае мноства розных гісторый, баек і анекдотаў. Аднак у канцы XX пачатку XXI стст. з'яўляецца шэраг цікавых даследаванняў А.Б. Каменскага, М.І. Паўленкі, А.Г. Тартакоўскага і інш. [3], дзе палітыка і дзейнасць імператара Паўла I атрымала больш аб'ектыўную і пераважна станоўчую ацэнку.

У айчынным гістарыяграфіі адносіны да Паўла I таксама неадназначныя, бо ў цэлым, не мянучы сутнасці вялікадзяржаўнай палітыкі Расійскай імперыі ў Беларусі, ён паспрыяў паслабленню націску праваслаўнага духавенства на ўніятаў і на пэўны час прыпыніў гвалтоўны іх перавод ў праваслаўе. Гэтым самым, лічаць Я. Анішчанка, С.В. Марозава і У. Сосна [4], Павел I паспрыяў больш чым соракагадоваму захаванню ўніяцкай царквы, якая ў значнай ступені садзейнічала развіццю беларускай мовы і нацыянальнай культуры. За гэта ж у дарэвалюцыйнай гістарыяграфіі яго рэзка асуджалі П.С. Гаручка, М.В. Каяловіч і інш. [5]. У дадзеным артыкуле пастаўлена задача прааналізаваць характар рэформ Паўла I і вызначыць іх значэнне для далейшага развіцця Расійскай імперыі.

Прышоўшы да ўлады, Павел I ужо меў план развіцця дзяржавы, які быў складзены ў перыяд трынаццацігадовага

“гатчынскага сядзення” – гэта яго знакамітыя трактаты “Разважанні аб дзяржаве наогул...” і “Наказ” аб кіраванні Расіяй”, у якіх выкладзены погляды на дзяржаўнае кіраванне і вырашэнне актуальных для свайго часу праблем. У гэтых творах ён настойваў на неабходнасці заканадаўчага рэгулявання становішча прыгонных. “Чалавек, – пісаў ён, – найпершы скарб дзяржавы. ...Зберажэнне дзяржавы – зберажэнне людзей” [6, с. 733-734], “Сялянства ўтрымлівае сабою ўсе іншыя часткі грамадства і працай сваёю асаблівай павагі заслугоўвае і зацвярджэння стану, які не падвяргаўся б цяперашнім яго пераменам” [7, с. 316].

Менавіта, дзякуючы наяўнасці загадзя прадуманага плана дзяржаўных пераўтварэнняў, заканадаўчы працэс з прыходам новага імператара пайшоў такімі тэмпамі, якіх Расійская імперыя дагэтуль ніколі не ведала. За няпоўныя пяць гадоў кіравання дзяржавай ім было выдадзена 2179 заканадаўчых актаў, у сярэднім 42 у месяц. Для параўнання адзначым, што за значна больш доўгі перыяд праўлення вялікага рэфарматара Пятра I, 36 гадоў, іх было выдадзена 3296 [8, с. 45].

Кожны дзень выходзілі новыя і новыя ўказы, статуты, распараджэнні і ўдакладненні да іх. Усюды і ва ўсім уводзіліся новыя правілы. Усё гэта абаліралася на строгую дысцыпліну і беспярэчнае падпарадкаванне. За невыкананне сваіх распараджэнняў цар загадваў пазбаўляць чыноў і высылать павінных ў Сібір. Павел не лічыўся ні з высокімі чынамі, ні з ранейшымі заслугамі. “Закон адзін для ўсіх, і ўсё роўныя перад ім”, – не раз гаварыў ён. І вось у Сібір на адным возе едуць і генерал, і ўнтэр-афіцэр, і купец, і сенатар. Менавіта за гэта Павел I становіцца папулярным у народзе, а многія салдаты і сяляне называлі яго “наш бацечка”.

Народ склаў пра імператара велізарную колькасць розных гісторый і баек. Адноўчы, напрыклад, Паўлу Пятровічу выпадкова давялося назіраць такую карціну. Па вуліцы ганарліва крочыць афіцэр, а за ім ледзь цягнецца нагружаны яго футрам і шпагай салдат. Імператар падыходзіць да салдата і пытае: “Чыё гэта ты футра і шпага нясеш на сабе?”. “Дык вось афіцэра майго, што наперадзе ідзе”, – адказаў салдат. “Афіцэра? – перапытаў Павел са здзіўленнем, – дык што яму занадта цяжкай стала яго ноша, і,

відаць, шпага яму надакучыла. Апранай-ка ты, брат, футра на сябе, а яму аддай свой баганет з партупеяй. Так яно яму будзе значна лягчэй". Так імператар дараваў салдату афіцэрскі чын, а афіцэра аддаў у салдаты... [8, с. 46].

Па ўзыходжанні на прастол імператар перш за ўсё паспрабаваў паставіць на месца сваіх прыдворных, якія спачувалі Вялікай французскай рэвалюцыі. Яны не хацелі ўсвядоміць, што калі б у Расіі адбылася такая ж рэвалюцыя, як у Францыі, то першымі, з каго паздымалі б галовы, былі пецяўбургскія моднікі, якія насілі на сабе адзенне французскіх рэвалюцыянераў: круглыя капялюшы-цыліндры і фракі. Шэф пецяўбургскай паліцыі генерал Архараў, пераведзены Паўлам I з Масквы ў Пецяўбург, аддаў распараджэнне паліцэйскім забіраць у пецяўбургскіх моднікаў капялюшы-цыліндры і зрываць фракі і камізэлькі, якія яны насілі па "рэвалюцыйнай" парызскай модзе. У выніку на працягу некалькіх тыдняў тысячы сталічных дваран-лібералаў не раз крочылі дамоў напаяголымі. Менавіта адсюль вядзе сваё паходжанне папулярнае але маларазумелае ў наш час слова – "архараўцы", што значыць, паліцэйскія, падначаленыя Архараву, якія зрываюць з прахожых адзенне [9, с. 85-91]. У моду пры двары зноў увайшлі раялісцкае адзенне і мундзіры, якія імператар загадаў насіць не толькі ваенным і дзяржаўным служачым, але і дваранам, што не знаходзіліся на службе [10, с. 8].

Сам жа імператар быў чалавекам ашчадным, ад празмернасцяў у адзенні ўстрымліваўся. У той час, як фаварыт Кацярыны II князь Р. Пацёмкін губляў з адзення брыльянты, нават не заўважаючы гэтага, а князь А.Б. Куракін, быў празваны "брыльянтавым князем", таму што насіў камзолы, абсыпаныя каштоўнымі камянямі, імператар меў адзіную шынель, якую насіў і ўвосень, і ўзімку. У залежнасці ад надвор'я яе падшывалі ў дзень выезду то ватай, то футрам [11, с. 52].

У галіне саслоўнай палітыкі Павел I зрабіў шэраг крокаў па ліквідацыі "дваранскіх вольнасцяў", абвешчаных Кацярынай II. Яго асноўнай мэтай было ператварыць рускае дваранства ў дысцыплінаванае, служылае саслоўе. У 1797г. ім быў абвешчаны агляд усіх залічаных у палкі афіцэраў, пры гэтым тыя, хто не з'явіўся ў палкі, былі адпраўлены ў адстаўку. У гэтым жа годзе быў

уведзены новы парадак пераходу з ваеннай службы на грамадзянскую. Гэта можна было зрабіць толькі з дазволу Сената. Дваранам, якія не служылі дзяржаве, было забаронена ўдзельнічаць у дваранскіх выбарах і займаць выбарныя пасады. У адносінах да дваран зноў пачалі ўжывацца цялесныя пакаранні. У той жа час Павел I імкнуўся абмежаваць прыток у дваранскае саслоўе недваран.

Такой жа супярэчлівай была палітыка імператара ў адносінах да сялянства. Некалькі змяніўся статус прыгонных сялян. Уступіўшы на прастол, Павел загадаў усім сялянам прысягнуць яму (да гэтага такая практыка не існавала). Гэта было ўспрынята як крок да паслаблення прыгоннага права. Правільнасць такой здагадкі пацвярджаюць далейшыя пастановы.

Адным з найважнейшых падпісаных Паўлам I дакументаў па абмежаванню эксплуатацыі сялян памешчыкамі стаў выданы ў 1797 г. “Маніфест аб трохдзённай паншчыне”. “Маніфест” забараняў памешчыкам уводзіць паншчыну, большую за тры дні на тыдзень, што, на думку імператара, павінна было служыць гарантыяй заможнасці сялянскай гаспадаркі і яе плацёжаздольнасці. Ён абмяжоўваў права ўласнасці памешчыкаў над сялянамі, перш за ўсё, права бязмежнай іх эксплуатацыі. Разам з тым, больш чым за чатыры гады праўлення Павел I раздарыў каля 600 тыс. прыгонных, у тым ліку каля 50 000 у Беларусі. Павел I быў шчыра перакананы ў тым, што за памешчыкамі сялянам будзе жыць лепш. У 1796 г. адбылося запрыгоньванне сялян у вобласці войска Данскога і ў Новарасіі, у 1798 г. адменена ўведзеная Пятром III забарона на куплю сялян уладальнікамі не з дваран. Адначасова з 1797г. было забаронена прадаваць дваровых і беззямельных сялян з малатка, а з 1798г. – украінскіх сялян без зямлі [11, с. 61].

Павел змяніў функцыі Сената, што было звязана з агульнай рэарганізацыяй цэнтральнага і мясцовага кіравання. Былі адноўлены некаторыя калегіі, скасаваныя Кацярынай II. Імператар лічыў неабходным ператвараць іх у міністэрствы, каб замяніць калектыўную адказнасць асабістай. Але прадметам асобай увагі Паўла быў гонар – гонар афіцэрскі, грамадзянскі, сямейны, службовы. Ледзь не палова ўсіх указаў і імянных наказаў імператара датычыліся пытанняў гонару. Галоўныя прычыны ўсёй

расійскай бязладзіцы ён бачыў у адсутнасці гонару і годнасці як у дзяржаўных служачых, так і ў простых абывацеляў. Ён лічыў, што дзёрзкая выхадка п'янага малодшага афіцэра і шматтысячнае хабарніцтва высокага дзяржаўнага чыноўніка роўна небяспечныя для грамадскай маральнасці і асноў расійскай дзяржаўнасці.

Вялікую ўвагу Павел I надаваў павышэнню боездольнасці войска. У першы ж дзень свайго валадарання ён расфарміраваў Генеральны штаб і на чацвёрты дзень сфарміраваў яго з новых асоб. Затым пачаўся перагляд каманднага складу ўсяго войска. За час праўлення ён адправіў у адстаўку 7 фельдмаршалаў, больш 300 генералаў і звыш 2000 штаб-афіцэраў і обер-афіцэраў. Масавое звальненне афіцэраў з войска тлумачыцца барацьбой Паўла I з парушэннямі вайскавой дысцыпліны, казнакрадствам, прыцягненнем салдатаў з палкоў у асабістае абслугоўванне і іншымі службовымі злачынствамі каманднага саставу.

Павел прымусіў афіцэраў многа і зацята працаваць, каб ўзняць боегатоўнасць войска на больш высокую прыступку. "Паўлаўская муштра, – прызнае А. Керсноўскі, – мела да некаторай ступені станоўчае значэнне. Яна моцна падцягнула бліскачае, але распушчанае войска, асабліва ж, гвардыю канца валадарання Кацярыны. Франтам і сібарытам, якія глядзелі на службу, як на прыемную сінекуру, было дадзена зразумець (і адчуць), што служба ёсць першым чынам служба... Парадак, выразнасць у аднастайнасці ўсюды былі наведзены ўзорныя"[12, с. 284].

Генерал Аракчэеў, несправядліва абгавораны і асуджаны, як і Павел I, за быццам бы нікому непатрэбную муштру ў войску, у кароткі тэрмін ператварыў адсталую расійскую артылерыю ў грозную сілу. Досыць нагадаць, што прынцыпы арганізацыі артылерыі, закладзеныя Аракчэевым, праіснавалі да пачатку Першай сусветнай вайны. Строгая дысцыпліна, уведзеная ў войску і праследаванне асоб, парушаючых яе, праследаванне начальнікаў, якія ператваралі салдатаў у сваіх прыгонных, прывяло да таго, што дваране сталі выходзіць у адстаўку і паступаць у грамадзянскія ўстановы. Тады Павел I выдаў шэраг указаў, якія абмяжоўвалі дваранам магчымасць паступлення на грамадзянскую службу. У 1798 г. было забаронена выходзіць у адстаўку да атрымання першага афіцэрскага чыну. Дваран, якія не служылі ў войску і якія

ўхіляліся ад службы, Павел I загадаў аддаваць пад суд. 12 красавіка 1800 г. быў выдадзены ўказ, па якім дваране, якія выйшлі ў адстаўку з войска, былі пазбаўлены права паступаць на цывільную службу [13, с. 129].

Уступаючы на прастол, Павел I дэклараваў міралюбінасць і неўмяшанне ў еўрапейскія справы. Аднак, калі ў 1798 г. стала рэальнай магчымасць аднаўлення Напалеонам самастойнасці Рэчы Паспалітай, Расія прыняла актыўнейшы ўдзел у арганізацыі антыфранцузскай кааліцыі. У гэтым жа годзе праваслаўны Павел I усклаў на сябе абавязкі магістра каталіцкага Мальтыйскага ордэна. Гэтым самым ён кінуў выклік французскаму імператару, які захапіў Мальту. У 1798 – 1799 гг. рускія войскі пад камандаваннем А.В. Суворова паспяхова ваявалі ў Італіі, а рускі флот – на Міжземным моры. Гэта выклікала заклапочаннасць у Аўстрыі і Англіі. Адносіны з гэтымі краінамі канчаткова сапсаваліся, калі Павел I здрадзіў саюзнікам па кааліцыі, адклікаў свае войскі на радзіму і пачаў збліжэнне з Францыяй. Французы нават абмяркоўвалі з рускімі план сумеснага паходу на Індыю. Больш таго, не чакаючы падпісання адпаведнай дамовы, Павел I загадаў данскім казакам выступіць у паход на Індыю, які быў адменены ўжо пасля яго смерці новым імператарам Аляксандрам I [13, с. 321].

Палітыка Паўла I ў спалучэнні з яго дэспатычным характарам, непрадказальнасцю і эксцэнтрычнасцю паводзін, выклікала незадаволенасць у асяроддзі дваранства і ў войску. Неўзабаве пасля яго ўзыходжання на прастол супраць яго склалася змова, у якую ўвайшоў і яго старэйшы сын. У ноч на 11 сакавіка 1801 г. змоўшчыкі ўварваліся ў пакоі імператара ў Міхайлаўскім палацы з патрабаваннем адрачыся ад прастола. Калі ж імператар паспрабаваў запырэчыць, адзін з мяцежнікаў стаў душыць яго шалікам, а другі стукнуў у скронь масіўнай табакеркай. Раніцай народу было абвешчана, што Павел I сканаў ад апаплексічнага ўдару [12, с. 364].

За нядоўгі час свайго кіравання Павел I падпісаў тысячы законаў і ўказаў. Але з іх, на наш погляд, неабходна вылучыць два найбольш важных. Першы – аб абмежаванні паншчыны трыма днямі, які стаў першым крокам да абмежавання і адмены прыгоннага права, і другі – аб перадачы прастола ў спадчыну. З гэтага часу у мэтах пазбягання інтрыг і змоў, якія мелі месца ў гады

праўлення імператрыц, спадкаемцай прастола станавіўся старэйшы сын імператара, які правіць. Гэты закон пазбаўляў жанчын права знаходзіцца на расійскім прастоле.

Такім чынам, сваімі рэформамі імператар Павел I абзначыў асноўныя напрамкі рэфармавання расійскага грамадства, падрыхтаваў базу для рэформаў сваім сынам Аляксандру I, Мікалаю I і ў некаторай ступені нават унуку Аляксандру II. Далёка не ва ўсім Павел I атрымаў поспех, але яго палітыка не была безэсэнсоўнай. Расія выйшла з XVIII ст. магутнай дзяржавай, з якой лічыліся ва ўсім свеце, а пераемнікі Паўла заняліся, таксама з пераменным поспехам, уладкаваннем дзяржавы.

Выкарыстаная літаратура

1. Беляев, И.Д. Крестьяне на Руси. Исследование о постепенном изменении значения крестьян в русском обществе / Д. Беляев. – М.: Издатель А.Д. Ступин, 1903. – 302 с; Семевский В. И. Крестьянский вопрос в России в XVIII и первой половине XIX века / В.И. Семевский. Т. 1. — СПб.: Тип. Тов-ва «Общественная польза», 1888. – 456 с.; Платонов С.Ф. Полный курс лекций по русской истории / С.Ф. Платонов — СПб., 2000. – 726 с. / Ключков М.В. Очерки правительственной деятельности времени Павла I М.В. Ключков. – Пг.: 1916. – 530 с.

2. Покровский, М.Н. Русская история: в 2т. / М.Н. Покровский.— СПб., 2002. Т. 2. – 531 с. ;Покровский М.Н. Россия в конце XVIII века // История России в XIX веке. Дореформенная Россия / М.Н. Покровский. – М.: Дрофа, 2001. – 498 с.; Предтеченский А. В. Очерки общественно-политической истории первой четверти XIX века / А.В. Предтеченский. – М.; Л., 1957. – 458 с; История СССР. Т. 1. С древнейших времён до 1861 г. / Под ред. М. В. Нечкиной и Б. А. Рыбакова. – М.: Высшая школа, 1964. – 565 с.; История СССР с древнейших времён до наших дней: в 12 т. – М.: Мысль, 1967. Т. IV. – 586 с.; История СССР: в 2-х т. – Т. 1: С древнейших времён до 1861 г.: под ред. академика М.В. Нечкиной и академика Б.А. Рыбакова. М.: Высшая школа, 1964. С. 565.

3. Тартаковский, А. Г. Павел I // Романовы. Исторические портреты: в 2 кн. Кн. 2: Екатерина II-Николай I: под ред.

А.Н. Сахарова. – М.: АРМАДА, 1997. – 521с.; Каменский А. Б. От Петра I до Павла I: реформы в России XVIII века. Опыт целостного анализа / А.Б. Каменский. – М.: РГГУ, 2001. – 498 с.; История России с древнейших времен до 1861 г.: под ред. Н.И. Павленко. – М.: Высшая школа, 1996. – 561с.; Эйдельман Н. Я. Грань веков. Политическая борьба в России. Конец XVIII-начало XIX столетия / Н.Я. Эйдельман. – СПб.: ЭСТ «Экслибрис», 1992. – 384с.

4. Анішчанка, Я. Перавод беларускіх уніятаў у праваслаўе ў 1781-1783 гг. // 3 гісторыі уніяцтва ў Беларусі (да 400-годдзя Брэсцкай уніі) / Пад рэд. М.В. Біча і П.А. Лойкі. – Мінск: НКФ «Экаперспектыва», 1996. – С. 87-89; Морозова С.В. Уніяцкая царква ў этнакультурным развіцці Беларусі (1596-1839). – Гродна:ГДЗУ, 2001 – 278 с.; Сосна У. Як спрабавалі «ўз’яднаць» сялян-уніятаў (з запісак Г. Дабрыніна) // Спадчына. – 1993.– № 2. – С. 78-81

5. Горючко, П.С. Из истории воссоединения униатов в Белоруссии 1795 – 1805 годов / П.С. Горючко. – Киев: Типогр. И. И. Горбунова, 1902.– 123 с.; Коялович М. О. История воссоединения западнорусских униатов старых времен (до 1800 года) / М.О. Коялович. – Минск: Лучи Софии, 1999. – 368с.

6. Павел Петрович. Рассуждение о государстве вообще и о количестве войск потребных для его обороны (философско-политический трактат) // Русская старина. – 1882. – Т. 33. – С. 743-744.

7. Павел Петрович. Наказ Марии Федоровне об управлении государством на случай его смерти // Вестник Европы. – 1867. Март. Т. 1.

8. Карабан, Дмитрий "Киевский ТелеграфЪ" 22-28 января 2010. - № 3 (505) <http://www.c-cafe.ru/days/bio/45/paul.php>.

9. Булгарин, Ф.В. Воспоминания / Ф.В. Булгарин – М.: Захаров, 2001. – С. 85-91. /Memories/Texts/Bulgarin/Bulgarin_1_6.htm

10. Головатенко, Анастасия. Павел Первый: самодур или реформатор? <http://his.1september.ru/2002/26/2.htm>.

11. Сорокин, Ю.А. Павел I Биография. – Вопросы истории. 1989. – № 11. – С.46-69.

12. Эйдельман, Н.Я. Грань веков. Политическая борьба в России. Конец XVIII-начало XIX столетия / Н.Я. Эйдельман. – СПб.: ЭСТ «Экслибрис», 1992. – 384 с.

13 Шильдер, Н.К. Император Павел Первый. Историко-биографический очерк/ Н.К. Шильдер. – М.: Чарли, 1996. – 544 с.

Ермаловіч М.І. – шукальнік праўды на шляху Беларусі

А.Ц. Арбузаў, канд. гіст. навук, дацэнт

Беларускі народ мае сваю слаўную шматвяковую гісторыю. Яе старонкі дапамагалі і дапамагаюць раскрываць, даносіць да шырокага кола чытачоў нямала летапісцаў, пісьменнікаў, грамадазнаўцаў. Сярод іх значнае месца займае гісторык, публіцыст Мікалай Іванавіч Ермаловіч. Дзякуючы сваёй арыгінальнай канцэпцыі гістарычнага развіцця беларускага народа, перш за ўсё дзяржаўнасці, ён вылучыўся ў нацыянальна-вызваленчым руху, які разгортаўся ў 90-я гг. XX ст.

М. І. Ермаловіч нарадзіўся 29 красавіка 1921 г. у сялянскай сям’і ў вёсцы Малыя Навасёлкі Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці. Бацькі закончылі царкоўна-прыходскую школу, але сваіх дзяцей скіроўвалі на атрыманне сапраўдных ведаў. Перш за ўсё гэта адносілася да Міколы, які меў дрэнны зрок і не быў прыдатны да цяжкай сялянскай працы. Яго бацька Іван Іванавіч працаваў калгасным конюхам, у 1937 г. быў арыштаваны. Праз нейкі час з-за недарэчнасці са школы быў выключаны Мікола. Прышлося займацца адукацыяй самастойна і пазней у 1938 г. ён здаў экстэрнам адразу выпускныя экзамены ў Койданаўскай СШ і ўступныя ў Мінскі педагагічны інстытут імя М. Горкага на беларускае аддзяленне літаратурнага факультэта(1, с. 16).

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны па стану здароўя, з-за дрэннага зроку, быў вызвалены ад прызыва ў Чырвоную Армію і эвакуіраваны ў вёску Лабаску Мардоўскай АССР, дзе працаваў выкладчыкам рускай мовы і літаратуры ў сярэдняй школе. Пасля вызвалення часткі тэрыторыі Беларусі ў канцы 1943 г. вярнуўся на Радзіму і працаваў інспектарам ў Суражскім раёне Віцебскай вобласці. Пасля канчатковага вызвалення Беларусі ў 1944 г. працаваў настаўнікам у Койданаўскай СШ Мінскай вобласці. У 1946 г. аднавіў вучобу ў педінстытуце.